

NAPTÁRAK ÉS ÜNNEPEK I-II.

SZKC207_04-05

NÉPEK NAPTÁRAI, ÜNNEPEI ÉS SZOKÁSAI

A modul szerzői: Dr. Albert Judit
Dr. Victor András
Farkas Magdolna

SZOCIÁLIS, ÉLETVITELI
ÉS KÖRNYEZETI KOMPETENCIA

7. ÉVFOLYAM

MODULVÁZLAT

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
I. RÁHANGOLÁS, A FELDOLGOZÁS ELŐKÉSZÍTÉSE					
I/a. Miért használunk naptárakat?					
A	A tanár bevezeti a témát: a naptárak régóta segítik az embert abban, el tudjon igazodni az elfutó hetek, hónapok és évek között az időszámítás rendjében. 5 perc	Érdeklődés	Az egész osztály – magyarázat		P1 Időszámítás és tolerancia
I/b. Különböző naptárak					
A	Régi vagy idegen nyelvű naptárak tanulmányozása (képek, leírások, naptárak). A gyerekek kis csoportban dolgoznak, az általuk gyűjtött naptárak jellegzetességeit megállapítják és bemutatják az osztálynak. 30 perc	Megfigyelőképesség Lényeglátás	Csoportmunka		

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/melléletek	
				Diák	Pedagógus
II. ÚJ TARTALOM FELDOLGOZÁSA					
II/a. Naptár, kalendárium, csízió					
A	A fogalmak megismerése, a szavak eredete és jelentése. A gyerekek egy-egy csoportja tanulmányozza az értelmező szótár,t és kigyűjti a legfontosabb fogalmakat. A jelentkezők a kiselőadásban számolnak be a legfontosabb fogalmak értelmezéséről. 20 perc	Érdeklődés Ismeretek rendszerezése Értelmezés Szókincsfejlesztés	Kiscsoportos munka – frontális bemutatás	Magyar értelmező kéziszótár Világháló Papír, toll	P2 Naptár, kalendárium és csízió eredete
B	A fogalmak megismerése, a szavak eredete és jelentése A gyerekek elolvassák és értelmezik a szöveget, megbeszélik az új és érdekes ismereteket. A tanár segíti a fogalmak tisztázását. 20 perc	Érdeklődés Ismeretek rendszerezése Értelmezés	Egyéni munka – beszélgetés	<i>Magyar értelmező kéziszótár</i> Világháló Papír, toll	P2 Naptár, kalendárium és csízió eredete
II/B. A HÓNAPOK NEVEI					
II/b. 1. Az ókori hónapnevek megismerése					
A	A római hónapnevek A gyerekek kiválasztják azokat az elnevezéseket, amelyeket a magyar naptárakban is használunk és megismerik jelentésüket. 20 perc	Elemzőkészség Megismerés	Csoportmunka – magyarázat	D1 A római naptár hónapnevei	P3 A római hónapnevek eredete

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
B	A római hónapnevek eredetének és történetének megismerése. 20 perc	Elemzőkészség Megismerés Kreativitás	Csoportmunka – magyarázat	D1 A római naptár hónapnevei	P3 A római hónapnevek eredete
II/b. 2. A naptárban szereplő római istenek					
A	A mitológiai történetek elolvasása A gyerekek kérdéseket tesznek fel egymásnak az elolvasott szöveg alapján. 25 perc	Szövegértés Összefüggések megfogalmazása	Egyéni munka Páros munka – megbeszélés	D2 Istenek a római naptárban	
B	Irodalmi idézetek felkutatása az egyes istenekkel kapcsolatban Az érdeklődő tanulók az internet segítségével otthon kutatómunkát végezhetnek, elkészíthetik az istenek családfáját. 25 perc	Érdeklődés Szintetizáló képesség	Egyéni munka – kutatás	D2 Istenek a római naptárban	
II/B. 3. MAGYAR HÓNAPNEVEK					
II/b. 3. 1. A természet utáni hónapnevek					
A	Összehasonlító táblázat készítése a természeti és a hivatalosan használt magyar hónapnevekről. A kiscsoportok kialakításánál az azonos évszakban született gyerekek kerülnek egy csoportba. 30 perc	Szókincsfejlesztés Érdeklődés Összefüggések felismerése	Csoportmunka – problémamegoldás	D3 Természet után elnevezett hónapok	P4 Magyar hónapnevek

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/melléletek	
				Diák	Pedagógus
B	A gyerekek megfogalmazzák a természeti nevek használatának előnyeit, és hátrányait. Megfogalmazzák, hogy vajon miért használjuk ezeket az elnevezéseket egyre kevésbé. A tanár facilitálja a beszélgetést. 30 perc	Véleményalkotás Összefüggések felismerése	Csoportmunka – megbeszélés	D3 Természet után elnevezett hónapok	P4 Magyar hónapnevek
II/b. 3. 2. Szentekről elnevezett hónapok					
A	A gyerekek tanulmányozzák azokat történeteket és szokásokat, amelyek a naptárban szereplő szentekhez kötődnek. A csoportok a <i>Néprajzi Lexikon</i> alapján kikeresik és feldolgozzák az olyan szentről elnevezett naphoz kötődő hagyományt, amelyen nevű tag(ok) van(nak) a csoportban. Kiselőadásban összefoglalják a nevekhez kapcsolódó szokásokat. 40 perc	Összefüggések felismerése Tolerancia Szókincsfejlesztés Identitás fejlesztése	Csoportmunka Frontális osztálymunka – előadás	<i>Magyar Néprajzi lexikon</i> <i>Biblia</i> Világháló Papír, ceruza	P5 Szentekről elnevezett hónapok
B	Az egy éves naptárba a diákok beírják a fenti dátumokat, s megnézik az ünnepek és szokások éves eloszlását. Megállapítják, hogy vannak-e „zsúfolt” időszakok. Kiselőadásban összefoglalják megállapításaikat. 40 perc	Összefüggések felismerése Hagyományok megismerése	Csoportmunka Frontális osztálymunka – előadás	<i>Magyar Néprajzi lexikon</i> <i>Biblia</i> Világháló Plakát Éves naptár	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
C	A csoportok kiválasztanak egy-két olyan napot, amelynek jól ismerik a hagyományait, a hozzá kötődő szokásokat, s ezeket megbeszélik, összeírják. Egy kis tablót készítenek a feldolgozott ünnepekről. A tablót bemutatják. 40 perc	Honismeret Elfogadás Tolerancia	Csoportmunka Frontális osztálymunka – bemutató	<i>Magyar Néprajzi lexikon</i> <i>Biblia</i> Világháló Plakát, papír, toll	
D	A gyerekek kutatómunkát végeznek a Szt. György naphoz és a Szt. Mihály naphoz kapcsolódó szokásokról. Bemutatják miért voltak különösen jeles napok ezek a parasztság körében. 40 perc	Honismeret Elfogadás Tolerancia	Csoportmunka Frontális osztálymunka – bemutató	<i>Magyar Néprajzi lexikon</i> <i>Biblia</i> Világháló Plakát	
II/b. 4. A zsidó hónapnevek					
A	A gyerekek a táblázat segítségével tanulmányozzák a zsidó hónapneveket és azok eredetét. 20 perc	Összefüggések felismerése Tolerancia Szókincsfejlesztés Identitás fejlesztése	Csoportmunka Frontális osztálymunka – előadás	D4 A zsidó hónapnevek Világháló	P6 A zsidó hónapnevek
B	A csoportok kiválasztanak egy-két olyan hónapot, amelynek felkutatják hagyományait, a hozzá kötődő szokásokat, s ezeket megbeszélik, összeírják. Egy kis tablót készítenek a feldolgozott ünnepekről. A tablót bemutatják. 30 perc	Összefüggések felismerése Tolerancia Szókincsfejlesztés Érdeklődés felkeltése	Csoportmunka Frontális osztálymunka – bemutatás	D4 A zsidó hónapnevek Világháló	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/melléletek	
				Diák	Pedagógus
II/b. 5. Muszlim hónapnevek					
	A gyerekek a melléklet segítségével megismerkednek a muszlim hónapnevek latin betűs írásával, a muszlim időszámítás alapjaival. 15 perc	Szókincsfejlesztés Tolerancia Érdeklődés felkeltése	Csoportmunka	D5 A muszlim hónapnevek Világháló	
II/ C. A HÉT NAPJAI					
II/c. 1. A hét napjainak magyar neve és eredete					
A	A hét napjainak magyar elnevezése, eredete és értelmezése 20 perc	Érdeklődés felkeltése Tolerancia	Csoportmunka Páros szóforgó	D6 A hét napjai	
II/c. 2. A hét szent napjai a különböző vallásokban, kultúrákban					
	A tanár bevezeti a szent napok fogalmát a különböző vallásokban. Segíti a fogalmak tisztázását, és kérdésekkel aktivizálja a beszélgetést. 30 perc	Megismerési készség Mások elfogadása Empátia Tolerancia	Frontális munka – magyarázat beszélgetés		P7 A hét szent napjai
III. AZ ÚJ TARTALOM ÖSSZEFOGLALÁSA, ELLENŐRZÉS ÉS ÉRTÉKELÉS					
III/a. Hónapok és napok					
A	A gyerekek, miután megismerték a hónapok természet utáni elnevezéseit, megfogalmazzák születési dátumukat másképpen, felírják egy táblóra. 15 perc	Összehasonlító-képesség Rugalmasság Humor Empátia	Egyéni munka bemutató	Plakát, toll	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
B	A tanulók megállapítják a hasonlóságokat a különböző nyelvek, hónap és nap neveiben, és táblázatot készítenek belőle. Szimbolikusan is megalkotják, hogy számukra mit jelentenek az egyes hónapok és napok. 30 perc	Összehasonlító- képesség Rugalmasság Humor Empátia	Csoportmunka – felfedezés	Papír, toll, ceruza	
III/b. Egyetemes és egyedi naptárak					
A	A gyerekek két csoportban amellet érvel- nek, hogy miért van szükségünk egyetemes időmértékekre, és miért van szükségünk egyedi, hagyományos igazodási szempontokra a naptárak megalkotásánál. 10 perc	Érvelőképesség Szókincsfejlesztés Logikus gondolkodás Elfogadás	Kooperatív tanulás – véleményvonal		

A MODUL MELLÉKLETEI

Tanári segédletek

- P1 Időszámítás és tolerancia
- P2 A naptár, kalendárium, csízió eredete
- P3 A római hónapnevek eredete
- P4 Magyar hónapnevek
- P5 A szentekről elnevezett hónapok
- P6 A zsidó hónapnevek
- P7 A hét szent napjai

Tanulói segédletek

- D1 A római naptár hónapnevei
- D2 istenek a római naptárban
- D3 Természet után elnevezett hónapok
- D4 A zsidó hónapnevek
- D5 A mohamedán hónapnevek
- D6 A hét napjai

TANÁRI SEGÉDLETEK

P1 Naptárak és ünnepek

Időszámítás és tolerancia

A naptárak régóta vezetik az embert, hogy el tudjon igazodni a futó időben. Ahhoz, hogy a mindennapi életben használható időjelzés létrejöhessen, meg kellett születnie a naptári rendszereknek, az egységes időszámítás rendjének. Ez csak akkor alakulhatott ki, amikor az emberekben megjelent az igény, az idő érzékelésére, számontartására.

A Föld különböző pontjain és kultúráiban más-más igazodási pontok alapján alakította ki az ember az időjelzés sarokpontjait. A csillagászat, a természettel való kapcsolat, és a hitvilág egyaránt befolyásolta a naptárrendszerek kialakulását és fennmaradását.

A történeti fejlődés során a csillagászok több-kevesebb pontossággal már az ősi időkben meghatározták az év hosszát, de a mindennapok embere az időjárás változásával, az évszakok megújuló körforgásával érzékelte az idő múlását, az évnél nagyobb szakaszokat, pedig a születés és a halál, a nemzedékek váltása szerint tartotta számon. A nagy birodalmak létrejöttével (egyiptomi, babiloni, római) kísérelték meg először az időtávlatokat egységes rend szerint átfogni.

Az egyenes vonalú, előrehaladó időszámítás a keresztény kultúra elterjedésével vált egyre általánosabbá, de csak a hatodik századtól számolják Krisztus születésétől kiindulva előre, illetve hátra felé az éveket.

Kezdetben a magas kultúra képviselői követték csak ezt az időszámítást (papság, nemesség). A hétköznapi ember elsősorban

a nemzedéki és a természeti időt, az évszakok körbenjárását és a vallási élethez kötődő jeles napokat tartotta számon.

A naptárak és ünnepek tárgyalásával bemutathatjuk, hogy jelenleg is többféle módon tartjuk számon az időt. Egymás mellett létezik a Nap, a Hold járása alapján, vagy a kettő kombinációjának figyelembevételével létrehozott időszámítás, valamint a természeti és vallási ünnepek által meghatározott rendező elv, az egyes népek és kultúrák naptárában.

Bár a tudomány fejlődésével egyre pontosabbá váltak a mérési paraméterek, a mindennapi életben a természeti és vallási ünnepek a mai napig megőrizték fontos időjelző szerepüket.

Az egymás mellett élő kultúrák időszámításának alapjait, ünnepeit a tolerancia jegyében is fontosnak tartjuk megismerni, hiszen napjainkban az utazás, a globalizáció általánossá válásával egyre gyakrabban van lehetőségünk „belépni” más kultúrák mindennapjaiba, ünnepeibe és szokásrendszerébe.

P2 Naptárak és ünnepek

A naptár, a kalendárium és a csízió eredete

Az alábbi ismertető alapján felkészülhet a naptárnevekértelmezésére és tanulókkal való ismertetésére.

1. A *naptár* szó önmagát magyarázza: a napok tára. Nyelvújítási szó; Barczafalvi Szabó Dávid alkotta meg 1787-ben a *kalendárium*

magyarítására. (Ugyanekkor született a *könyvtár*, *szótár*, *leltár* szavunk is.)

2. A *kalendárium* szó eredete már nem ilyen egyszerű. A rómaiak a hónapok kezdőnapját a holdsarló megjelenéséhez kötötték. Ekkor „hirdették ki” az új hónapot, ezért ezt a kezdő napot az adott hónap *Calendae*-jének nevezték (*Calare* = ’kihirdetni, kikiáltani’). Innen származik – és ilyen régi tehát – a *kalendárium*.

A könyvnyomtatás feltalálásától számíthatjuk a kalendáriumok elterjedését, amelyek első példányai a 16. század elején német és olasz területeken váltak népszerűvé. A kereskedelem igényeinek megfelelően a naptárakhoz vásárjegyzéket is csatoltak.

A maihoz hasonló, egy évre szóló naptárt magyarul először 1573-ban nyomtattak Kolozsvárott.

A kalendáriumok később népszerű, ismeretterjesztő kiadványként jelentek meg, amelyekben a kor kiváló írói (például Jókai Mór) is írtak.

3. A *csízió* története még szövevényesebb. A középkorban és még azon túl is nagyon sokáig népszerűek voltak a különböző verses naptárkönyvek. Ezekből olvasták az emberek a szentek érdekfeszítő történeteit. Innen tudták meg, hogy melyik ünnep mikor kezdődik, a névnapok is benne voltak. Ennek a valási ünnepekről szóló résznek többnyire kötött formája volt, 24 klasszikus hexameterben volt megfogalmazva. A naptárkönyvek gyakran sok más érdekességet is tartalmaztak, például még paraszti, mezőgazdasági tudnivalókat is. Sok-sok család számára – a Biblián kívül – egy-egy ilyen (versbe szedett) naptár volt az egyetlen olvasható könyv.

A csízió minden hónaphoz tartalmaz egy kétsoros versikét az adott hónap fontosabb ünnepeinek kezdő szótagjaival. A versike annyi szótagból áll, ahány napos volt a hónap, és minden ünnep kezdő

szótagja a versben azt a sorszámú szótagot alkotta, ahányadik napra az adott ünnep a hónapban esett.

Ezek a naptárak az év rendje szerint végigvették az ünnepeket, s természetesen január 1-jével kezdődtek. Ez a nap pedig – a keresztény hagyomány szerint – Jézus körülmetélésének a napja. (*Circumcisio* = körülvágás, körülmetélés; innen: *Circumcisio Domini* = az Úr körülmetélése.) A körülmetélést ugyanis a zsidó szokások szerint a fiúgyermek 8 napos korában kell elvégezni, ha pedig olybá tekintjük, hogy Jézus dec. 25-én született, akkor éppen január 1-jén 8 napos.

P3 Naptárak és ünnepek

A római hónapnevek eredete

Romulus király Kr. e. (753?–715?) hagyomány szerinti 10 hónapos naptára:

1.	Martius	Mars isten
2.	Aprilis	Venus etruszk neve: Apru (v.ö.: Aphrodite)
3.	Maius	maiores = idősek (tiszteletére)
4.	Iunius	iuniores = ifjabbak (hogy ők se maradjanak ki)
5.	Quintilis	quintus = ötödik
6.	Sextilis	sextus = hatodik
7.	September	septimus = hetedik
8.	October	octo = nyolc
9.	November	novem = kilenc
10.	December	decem = tíz

Numa Pompilius (Kr. e. 715?–672?) 12 hónapos naptárának két „új” hónapja:

11.	Ianuarius	Ianus isten (ejtsd: Jánusz)
12.	Februarius	februa = tisztulási, engesztelési ünnep (az év végén)

Innentől kezdve sokáig bizonytalan volt, hogy melyik hónap számít az év kezdetének. A hagyomány szerint Martius, Ianus isten jellemzőjéből kiindulva viszont Ianuarius. Csak Kr. e. 153-ban lett egyértelmű, hogy Ianuarius a kezdő hónap. A „végleges” lista tehát:

1.	Ianuarius	Ianus isten (ejtsd: Jánusz)
2.	Februarius	februa = tisztulási, engesztelési ünnep (az év végén)
3.	Martius	Mars isten
4.	Aprilis	Venus etruszk neve: Apru (v.ö.: Aphrodité)
5.	Maius	maiores = idősek (tiszteletére)
6.	Iunius	iuniores = ifjabbak (hogy ők se maradjanak ki)
7.	Quintilis	quintus = ötödik
8.	Sextilis	sextus = hatodik
9.	September	septimus = hetedik
10.	October	octo = nyolc
11.	November	novem = kilenc
12.	December	decem = tíz

Így ugyan egyfajta logikátlanság adódott a számmal jelölt hónapokat illetően, hiszen a helyük és nevük jelentése között 2 hónap eltérés van, megtartották a megszokott hónapneveket. Ezeket „örököltük” mi is.

Átlagosan milyen hosszúak lehettek Romulus király hónapjai?

$365 : 10 = 36,5$, tehát 35 vagy 36 naposak voltak (átlagban).

Vajon miért iktatott be Numa Pompilius két további hónapot? És miért éppen kettőt?

Szerették volna, ha a naptár-rendszer igazodik a hold járásához is, márpedig ha 12 részre osztjuk az évet, akkor az úgy kapott hónap hossza sokkal közelebb van a tényleges holdhónaphoz.

P4 Naptárak és ünnepek

Magyar hónapnevek

A csoportos gyűjtési munka facilitálásához készüljön fel az alábbi melléklet tartalmából!

A magyar hónapneveknek sokféle változata van. Ezek az elnevezések jól tükrözik, hogy az eligazodást az időben, az élet szervezését időben a természet, az évszakok és a jeles vallási, természeti ünnepek váltakozásához igazította a Kárpát-medencében élő magyarság. A beszélő nevek jól tükrözik a mezőgazdasághoz, a természethez, valamint a vallási élethez és a hagyományokhoz való szoros kötődést.

Ezekből találunk egy kis gyűjteményt az alábbi táblázatban:

Január	Boldogasszony hava	Télhó	Fergeteg hava
Február	Böjtelő	Télutó	Jégbontó
Március	Böjtmás	Tavaszelő	Kikelet
Április	Szt. György	Tavaszhó	Szelek
Május	Pünkösd	Tavaszutó	Ígélet
Június	Szt. Iván	Nyárelő	Napisten
Július	Szt. Jakab	Nyárhó	Áldás
Augusztus	Kisasszony	Nyárutó	Új kenyér
Szeptember	Szt. Mihály	Őszelő	Földanya
Október	Mind(en)szent(ek)	Őszhó	Magvető
November	Szt. András	Őszutó	Enyészet
December	Karácsony	Télelő	Álom

Összehasonlításként – és érdekességképpen – mellékeljük az állatövi jegyeket is:

Kos	Március 21–	
Bika	Április 21–	
Ikrek	Május 21–	
Rák	Június 22–	
Oroszlán	Július 23–	
Szűz	Augusztus 24–	
Mérleg	Szeptember 24–	

Skorpió	Október 24–	
Nyilas	November 23–	
Bak	December 22–	
Vízöntő	Január 21–	
Halak	Február 21–	

P5 Naptárak és ünnepek

Szentekhez kötődő ünnepek

A magyar népszokások egy része bizonyos szentekhez kötődik, vagy szentekhez kötődő napokra esik. Ezekről a Magyar Néprajzi Lexikonban (Akadémiai Kiadó, 1981) az alábbi szócikkekben találunk információt:

- András napja (Szt. András; nov. 30.)
- Balázs napja (Szt. Balázs; febr. 3.)
- Borbála napja (Szt. Borbála; dec. 4.)
- Dömötör napja (Szt. Dömötör; okt. 26.)
- Göncölszekér (Szt. János; Szt. Péter)
- Kaszáscsillag (Szt. Ilona; Szt. Péter)
- Katalin nap (Szt. Katalin; nov. 25.)
- Luca napja (Szt. Lucia; dec. 13.)
- Márton napja (Szt. Márton; nov. 11.)
- Mikulás (Szt. Miklós; dec. 6.)
- Pál napja (Szt. Pál; jan. 25.)
- Szent Erzsébet (nov. 19.)
- Szent Flórián (máj. 4.)
- Szent György napja (ápr. 24.)

Szent György-napi kilövés
 Szent István
 Szent István és János napja (dec. 26–27)
 Szent Iván-i ének
 Szent Iván-i tűz
 Szent Iván-nap (jún. 24.)
 Szent János áldása
 Szent Kristóf
 Szent László
 Szent Margit
 Szent Mihály lova
 Szent Mihály napja (szept. 29.)
 Szent Vendel napja (okt. 20.)
 Szentek ünnepei (összefoglaló)
 Templom alapítása (Szt. Gellért, Szt. Imre)

Szentekről el nevezett hónapok

Az alábbiakban röviden ismertetjük azoknak a szenteknek az élet-történetét, akikről egy-egy hónap a népi nevét kapta.

Boldogasszony hava

Nem egyértelmű, hogy január szentről kapta a nevét, ugyanis a „Boldogasszony” névnek többretegű jelentése van.

Ősi magyar (pogány) nőistenség neve a Boldogasszony, amely a kereszténység felvételekor összekapcsolódott Szűz Mária tiszteletével. A pogány és keresztény kultusz tehát itt is keveredik. A katolikus naptárban több ünnep is van, amely valahogyan Boldogasszonyhoz kapcsolódik: Gyertyaszentelő ~ (febr. 2.), Gyümölcsoltó ~ (márc. 25.), Sarlós ~ (júl. 2.), Nagy~ (aug. 15.) stb.

Szent György

(? – 303k)

A lovagok, lovas katonák védőszentje. Az ortodox keresztény egyház legfontosabb szentje.

A római hadsereg tisztje volt. A legenda szerint egy naponta emberáldozatot követelő sárkányt megölésével megszabadította Silena városát, ahol ezért a király és az alattvalók is mind megkeresztelkedtek. Keresztény hite miatt börtönbe vetették. Ott megjelent neki Krisztus és megjövendölte, hogy hét évig fog szenvedni. Méreg és kínzás nem ártott neki, mert védte egy angyal; végül levágták a fejét. (A királylánynak egy sárkánytól való megmentésével kapcsolatban ld. Perszeusz és Androméda történetét!)

Ünnepnapja ápr. 24., amely előzőleg római tavaszünnep volt. A népi hagyományban ez a nap az állatok tavaszi kihajtásának a napja. Ábrázolása szinte mindig egy lovas alak, amint ledőf egy sárkányt.

Szent Iván

(Kr. e. 7 – Kr. u. 29)

Azonos Keresztelő Szent Jánossal. Az Iván név ugyanis a János szláv változata.

János = 'Jahve (az Úr) kegyelmes'.

Anyja Szt. Erzsébet, Szűz Mária rokona. János megijósolta a Megváltó eljövételét, s – a megtisztulás jelképeként vízbe merítkezéssel – el is kezdte keresztelni a híveket. Heródes Antipas (a „gyerekgyilkos” Nagy Heródes fia) lefejeztette, mert János nyilvánosan megrotta az erkölcstelenségeiért.

Ünnepnapja június 24., Szent Iván napja. A népi hagyományban a „fény és világosság” napja, minthogy nagyon közel van a nyári napfordulóhoz (jún. 21-22.), amikor is a leghosszabb a nappal, s legrövidebb az éjszaka.

Szent Jakab

(? – 44)

Jakab a tizenkét apostol (azaz Jézus tizenkét tanítványának) egyike, János evangélista bátyja. A tanítványok közül elsőként szenvedett a hite miatt vértanúhalált. A kórházak, az árvák és a zarándokok védőszentje.

Ünnepnapja júl. 25.

Szent Mihály

Mikaél (héber) = 'kicsoda olyan, mint Isten?'

A zsidó és keresztény vallás szerint Mihály egyike a főangyaloknak (vagyis arkangyal), a nép védelmezője, a Sátán elleni harcban a mennyei seregek vezére (ezért általában fegyveresen ábrázolják), a Paradicsom őre.

Ünnepnapja szept. 29., a népi hagyományban az állatok hazahajtásának és a pásztorok elszámoltatásának a napja.

Szent András

(? – 60k)

Androsz (görög) = 'férfias'.

András a tizenkét apostol (azaz Jézus tizenkét tanítványának) egyike. Elsőként lett Jézus követője, előtte Keresztelő János tanítványa volt. Vértanúhalált halt; a róla elnevezett ún. András-keresztre feszítették, amely egy nagy X alakú ácsolat. Ez a kifejezés fent maradt a nép- és szaknyelvben egyaránt..

Ünnepnapja nov. 30.

Kisasszony hava

Az elnevezés körül kis bonyodalom van, ugyanis augusztus 15. Nagyboldogasszony napja (a Katolikus egyházban Szűz Mária menybemenetelének ünnepe), míg a Kisboldogasszony napja szept. 8-ra esik, amely pedig Szűz Mária megszületésének ünnepe.

Mindenszentek

Eredetileg a Húsvét utáni napokban volt az összes szent és mártír ünnepe, de később (a 9. században) ezt áttették nov. 1-jére. Ez tehát azon szentéletű embereknek az ünnepe, akiknek nincs külön ünnepnapja a naptárban. Minthogy nov. 2. a halottak napja, Mindenszentek fokozatosan háttérbe szorult, egyre inkább csak annak bevezetőjévé vált.

P6 Naptárak és ünnepek**A zsidó hónapnevek eredete**

Tanulmányozza a táblázatot, majd a foglalkozáson segítsen a tanulóknak összegyűjteni, értelmezni és megbeszélni a neveket!

A zsidó időszámítás kezdőpontja Kr. e. 3761. okt. 6. – a Mózes I. könyvében leírt teremtés becslések alapján meghatározott időpontja.

A zsidó hónapnevek babiloni hónapnevekből származnak. Lásd az alábbi összehasonlítást:

Zsidó	Babiloni
Niszán	Nisanu (= első termés)
Ijjár	Aiaru
Sziván	Simanu
Tammúz	Duzu (egy isten neve)
Áv	Abu
Elul	Ululu
Tisri	Tashritu

Marhesván	Arahsamnu
Kiszlév	Kislimu
Tévét	Tebetü
Sevát	Shabatu
Ádár	Addaru

P7 Naptárak és ünnepek

A hét szent napjai

Maga a hét (mint időegység) az európai – s így ma már az egész világ – időbeosztási rendszerébe a zsidó vallásból került be. Az Ószövetség szerint az Úr hat nap alatt teremtette meg a világot, s a hetedik napon megpihent. Ennek a napnak a neve sabbath (héberül = 'pihenés'). A zsidó vallásban ezért a *szombat* a szent nap (amely péntek naplementétől szombat naplementéig tart). A hét első napja tehát a vasárnap.

A keresztény vallásban Jézus feltámadásának a napját – a vasárnapot – ünneplik. Abban hogy a szent napot „áttették” szombatról vasárnapra, a bibliai alapokon kívül hatása lehetett annak is, hogy Európában igen erős volt a Nap-kultusz, márpedig vasárnap a Nap napja volt. (Ld. a vasárnap angol és német nevét: Sunday, Sonntag!) A kereszténység államvallássá válásakor (Konstantin császár idején) rögzítették, hogy a továbbiakban a kereszténység ünnepnapja a *vasárnap* lesz. A hét első napja a hétfő.

Az iszlám pedig – Mohamed próféta előírásai alapján, a *pénteket* ünnepli. A muszlim naptár kezdő éve Kr. u. 622, ekkor vonult Mohamed próféta Mekkából Medinába (Hidzsra).

Kezdetben az iszlám vallásalapító Mohamed a muszlim szertartásokba több zsidó elemet beépített (ima iránya Jeruzsálem felé, szombat vallási ünnepnap, ásurá böjt). Később ellenük fordult, és Ábrahám ősatya személyét összekapcsolta Mekkával és a Kába szentélyével, őt tekintvén a város és a kegyhely megalapítójának. Az istentisztelet iránya Mekka, a heti vallási ünnepnap péntek lett, a zsidó ásurá böjt helyett pedig a holdév szerint váltakozó böjthónapot tartottak. Az iszlám világban a hét első napja a szombat.

A megbeszélés lehetséges szempontjai:

Miért van egyáltalán szükség szent napokra?

Ismernek-e olyanokat, akik hitük gyakorlásához szigorúan ragaszkodnak a szent napok szabályaihoz?

Lehetnek-e valláshoz nem kötődő „szent napok”?

Vannak-e a diákok életében ilyen nem-vallásos szent napok ?